

Лопатинська Ірина Сергіївна
завідувачка кафедри соціально-
гуманітарних та загальноправових
дисциплін КННІ Донецького державного
університету внутрішніх справ
кандидатка педагогічних наук, доцентка
Кучерган Єлизавета Валеріївна
доцентка кафедри соціально-
гуманітарних та загальноправових
дисциплін КННІ Донецького державного
університету внутрішніх справ
кандидатка педагогічних наук

**НАРОДНІ ЗВИЧАЇ ЯК ЦІННОСТІ СІМЕЙНОГО ІСНУВАННЯ,
ЗАПОРУКА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА
ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ,
ОСОБЛИВО В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

«Відмовся від насильства і примусу: немає нічого, на мою думку, що так би спотворювало і перекручувало натуру з хорошими задатками».
М. Монтень, французький мислитель епохи Відродження

Протягом усього часу існування людства виховання підростаючого покоління, вплив сім'ї на розвиток особистості дитини є ключовим для розвитку будь-якого суспільства, незалежно від його економічних, політичних і соціальних підвалин. У кожного народу своя культурна спадщина яка сформована протягом значного часу в історії людства. Звичай за етнопсихологією – це душа народу, його портрет, за яким можна відразу впізнати народність. Звичай – це особистісні закони неписаних правил, яких дотримуються люди в побуті та в особистому житті, житті родини та у

суспільній діяльності. Рідна мова та звичаї – це дві складові, що об'єднують народ та завдяки яким, народ крокує у майбутнє не як окрема група людей, а як одна нація. Народні звичаї, як і мова, започатковувались і проходили випробування часом.

Розглядаючи сімейне життя українців, зауважимо, що завжди було обумовлено дотриманням різноманітних обрядів, ритуалів, які з повсякденного життя вибудовували символічний образ народного буття за певними часовими етапами розвитку життєдіяльності людини, відмічаючи її найважливіші стадії розвитку в життєвих циклах – від початку та завершення: утворення сім'ї, народження дитини, повноліття, становлення у суспільстві, сімейні свята, смерть когось із членів родини.

Першою і головною подією всіх життєвих циклів родини є утворення сім'ї. Для кожної людини сім'я – є початком дорослого самотійного життя. У сім'ї людина формується як особистість, пізнаючи і засвоюючи норми суспільної моралі, гартуючи свій характер та розвиваючи гармонію власних почуттів. Для дорослої людини сім'я стає особистим куточком, де її всі люблять і сприймають такою, як вона є від природи, пробачають і розуміють. Родина окриляє, виховує почуття значущості, рятує у важкі хвилини від самотності та надає повну підтримку. Раніше утворити сім'ю допомагали передвесільні обряди: сватання, заручення, оглядини та саме весілля, яке несе відповідний сценарій народних звичаїв.

Сім'я в Україні завжди користувалася суспільним статусом соборності та правом недоторканості, підґрунтям якого були правила, як фізичного існування, так і духовного самотійного побуту. Невдала спроба «одержавлення» сімейних взаємовідносин, коли партійні збори виховували чоловіка як батька, а жінку як матір, брали під повну опіку освітні процеси, розподіл житла, виховання дітей; впровадження ідеології більшовизму, дезорієнтували сімейні відносини, понівечили розвиток родинного життя та виконання особистих сімейних функцій, що призвело до згубного розпаду та пониженої життєздатності самої родини.

Іншим важливим періодом у житті людини з дотриманням великої кількості звичаїв та вірувань є народження дитини. Наприклад, породіллям категорично заборонялось заздалегідь купувати дитині речі, яка ще не народилася, порати хворих людей. Після народження дитини в продовж сорока днів її не можна було нікому показувати і взагалі, існувало повір'я, чим менше людей знають про вагітність та опікуються новонародженою дитиною, тим краще. Все це свідчить, що в українській родині завжди бережливо ставилися до дитини, оберігаючи її від можливих негараздів у житті. Демократичні відносини до дітей є суттю та змістом взаємовідносин у родині.

У житті українців завжди спостерігалось посилення єдності родини зі своїм народом. Батько був охоронцем рідного краю, рідної землі від сусідів загарбників. Любов до рідної землі та рідного краю виховувалася в родині з дитинства, починаючи від колискової пісні, молитви за Україну до самопожертви. Це об'єднувало весь рід навколо суспільних прагнень щодо культури поведінки в громадських місцях та відношення родини до патріотичних зв'язків з громадськими об'єднаннями.

Деградація сімейних устоїв та занепад сім'ї, як соціального інституту, спостерігається сьогодні в багатьох цивілізованих державах і це є проявом загальної духовної кризи. Родинна криза в українському суспільстві є набагато глибшою та досить специфічною, руйнування духовних сімейних стосунків відбулося під час більшовицького режиму, який проявив не аби яке вміння та особливий хист. Було винищено кращих працівників-хазяїв своєї землі, які любили господарювати та створювали міцний кістяк державності завдяки сильній сім'ї хліборобів.

Сьогодні українська родина вийшла з історичного минулого багато в чому досить понівеченою, генетично знекровленою, позбавленою своєї економічної основи, що в результаті призвело до взаємної відчуженості всіх членів родини, їх духовного збіднення. У сучасній сім'ї відбувається досить болючий злам звичних позицій: батько, як правило, перестає бути економічною головою сім'ї, сучасний побут позбавив його більшості чоловічих обов'язків і

висунув на перший план матір. Авторитет батьківської влади сьогодні часто не спрацьовує, батьківські заборони стають все менш контрольовані і реалізовані, оскільки батьки не завжди вміють забороняти і не відрізняють те, що слід забороняти. Все це ускладнює позицію батьків перед дітьми і часто призводить до психологічного та морального насильства у сім'ї.

Дослідження В. Кравця надали можливість систематизувати причини, що посилюють нестабільність сімейних відносин та впливають на ріст домашнього насильства:

1) посилення ліберальних поглядів на сексуальні взаємовідносини, які рекламуються масовим мистецтвом і погіршують вікові взаємовідносини між поколіннями;

2) легковажна поведінка та взаємні відносини до подружньої вірності, а також всепрощення зради;

3) соціально-психологічна примиренність до розповсюдження порнографії вчинків та легалізації проституції;

4) втрата особистої та соціальної уваги до цінності дівочої честі, роздробленість почуттів та послаблення кохання;

5) спокійне сприйняття, як нормальні взаємовідносини сімейних сварок, конфліктів, а також частих розлучень;

7) негативне відношення дітей до сім'ї, як невдалий досвід батьків, що проіснували в постійних конфліктах та необлаштованому соціальному житті;

8) меркантильні споживацькі установки жінок на те, що чоловік повинен забезпечити повністю сім'ю, а інші людські якості відступають на другорядний план;

9) сприйняття батьками дітей, як свою особисту власність, грубе втручання в особисте життя дитини та установка на право вирішувати долю дитини за власною угодою;

10) невміння самостійно вести господарство, розрахувати сімейний бюджет, розпоряджатись раціонально коштами сім'ї, невміння виховувати дітей у відповідному культурному рівні;

11) надмірні емоційні випадки, душевність, м'якість або жорстокість, черствість, грубість та пияцтво, нездоровий спосіб життя;

12) пониження традиційних стосунків жінки та чоловіка, зміщення соціальної ролі чоловіка, який фемінізується та жінки, яка переоцінює вимоги суспільства та маскулінізується, що підвищує взаємні претензії.

Отже, позиція батька та матері у сім'ї багато в чому визначає атмосферу та впливає на розвиток дитини, якщо син або донька відчують батьківську любов, оточені увагою і ненав'язливою турботою, то така емоційна атмосфера сприятливо вплине на їхнє ставлення до сім'ї, і в якійсь мірі, до людей взагалі. І навпаки, відчуття самотності, непотрібності в сім'ї призводить до негативного ставлення до неї, виховує черствість, егоїзм по відношенню до інших. У часи кризових ситуацій, під час війни в Україні, українці повертаються до своїх родинних звичаїв, народних традицій, до національних сімейних джерел. Важливо, щоб відбулося оздоровлення родини через посилення відродження національно-культурних цінностей нової родинної універсальної філософії, яка генетично притаманна українцям, заснованої на історично обґрунтованих традиціях які тісно пов'язані з відродженням і оздоровленням всього суспільства; необхідно щоб українці подолали в собі всі перепони, комплекси і відродили передумови духовності та ідеалізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костюк В. Л., Пашковська М. В., Федоровська Н. В. Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами національної поліції : метод. реком. Київ : НАВС, 2021. 42 с.

2. Малиновська Т. М. Система протидії домашньому насильству в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2020. С. 136–137.

3. Сукмановська Л. М. Домашнє насильство: дослідження актуальної проблеми сьогодення. *Юридичний вісник. Науково-практичний фаховий журнал. Національний університет «Одеська юридична академія»*. 2014. № 4.